

РОЛЯТА НА ООН В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ СЛЕД СЪЗДАВАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ НАКАЗАТЕЛЕН СЪД¹

Гл. ас. д-р Диана Ковачева, Институт по правни науки, Българска академия на науките

Увод

Идеята за наказателно правосъдие на международно ниво се появява далеч преди учредяването на Организацията на обединените нации (ООН), но едва ли има организация, която да е допринесла повече за нейното развитие и реализиране. Действията на ООН в тази област следва да бъдат разглеждани в контекста на принципите на дейността му – да предприема действия от превантивен или принудителен характер и да не допусне да бъдат поставени в опасност международният мир и сигурност, както и справедливостта².

Оценката за приноса на ООН остава противоречлива. Организацията трасира пътя на международното наказателно правосъдие и след 1998 г. довежда до успешен завършек идеята за създаване на постоянно действащ международен наказателен съд (МНС).

Налице са и сериозни критики, заради твърде тясната връзка на ООН с временно действащите военни трибунали и заради възможностите на Съвета за сигурност (СС) за политическо влияние върху тяхната работа. Възможности за подобно влияние остават и след създаването на МНС, а целта е да не се допусне правомощията на СС да доминират над независимостта на Съда.

I. Граници на независимото международно наказателно правосъдие в началото на XXI век

1. Отношенията между МНС и ООН след 2002 г.

Връзката между ООН и МНС е посочена още в Преамбюла на Римския статут, като държавите учредителки изрично подчертават, че създават „международен наказателен съд, който е свързан със системата на ООН...“. Историческият контекст на учредяването на МНС е тясно обвързан с дейността на ООН и Комисията по международно право. Наред с това, в съответствие с чл. 103 от Устава на ООН, той има предимство пред разпоредбите на РС.

¹ Докладът е представен на Международната научна конференция „ООН: исторически традиции и съвременно право“, проведена на 2-3 октомври 2015 г. в Благоевград.

² Вж. Устав на ООН чл. 2 т. 3 и т. 5.

Независимо от факта, че в общ план става въпрос за отношения между ООН и МНС, по-голямата част от тези отношения се развиват пряко между МНС и СС.

Връзката между СС и МНС може да бъде определена като деликатна. Това се дължи основно на различната мисия, която те имат. СС е политически орган, който е компетентен да поддържа международния мир и сигурност, както и да определя „съществуването на всяка заплаха срещу мира, нарушение на мира или акт на агресия и прави препоръки или решава какви мерки ще бъдат взети съгласно чл. 41 и 42 за поддържането или възстановяването на международния мир и сигурност“³.

От своя страна МНС е постоянно действащ съдебен орган, който „има право да упражнява юрисдикцията си спрямо лица във връзка с най-тежките престъпления, които предизвикват международна загриженост и са посочени в този статут, и допълва националните наказателни правораздавателни органи“. Той е замислен като независима институция, която има компетентност в случаите, когато националните съдилища не могат или не желаят да правораздават, и има юрисдикция по отношение на четири престъпления – геноцид, престъпления против човечеството, военни престъпления и престъплението агресия.

Пресечната точка между целите, които ООН и МНС си поставят, е в прекратяването на безнаказаността за тежки престъпления по международното право като част от стратегията за поддържане на международния мир и сигурност.

Отношенията между ООН и МНС се уреждат с нарочно споразумение, което е одобрено от Събранието на държавите, страни по РС, и сключено от Председателя на Съда⁴. Споразумението е в сила от октомври 2004 г. и чл. 2 изрично посочва, че ООН признава МНС за независим, постоянно действащ съдебен орган и двете институции се задължават взаимно да зачитат своя статут и мандат. Важно значение имат разпоредбите, които се отнасят до задължението за тясно сътрудничество и координация на дейностите.

2. Резолюция 1422 от 12 юли 2002 г. на СС на ООН

След влизането в сила на РС и учредяването на МНС става ясно, че за първи път идеята за наказателно правосъдие на международно ниво има шанс да заработи. Това мотивира държави, които не признават

³ Устав на ООН, Глава VII, чл. 39 и сл.

⁴ Чл. 2 от РС на МНС.

юрисдикцията на Съда, да търсят начини да изключат възможността техни граждани да бъдат предадени или съдени от МНС.

Един от примерите в това отношение е Резолюция 1422 от 12 юли 2002 г., приета от СС по инициатива на САЩ, които имат за цел да изключат компетентността на Съда спрямо свои граждани.

Резолюцията предпазва от юрисдикцията на МНС настоящи или бивши членове на мироопазващи операции на ООН, граждани на държави, които не са страни по Римския статут. Аргументът в полза на създаването на подобна резолюция е, че мисиите са организирани от ООН и имат за цел да поддържат или да възстановят международния мир и сигурност. Наред с това участниците в тях работят при екстремални условия и е важно да имат възможност да допринасят в пълна степен за постигането на тази цел, без да се страхуват от евентуална наказателна отговорност за действията си.

Редица държави определят резолюцията на СС като удар по юрисдикцията на МНС, тъй като тя предвижда, че граждани на държави, които не са страни по Римския статут и участват в мироопазваща операция, организирана или разрешена от ООН, попадат извън юрисдикцията на МНС. Искане за разследване или наказателно преследване, основано на член 16 от Римския статут, което се отнася до действия или бездействия на такова лице, ще бъде отложено за период от 12 месеца, освен ако СС реши друго. Съдържанието на чл. 1 от Резолюцията подлежи на преразглеждане всяка година.

Безспорно тук става въпрос за изключване на наказателната отговорност на тези лица само пред МНС, а не изобщо, тъй като те носят отговорност за извършени от тях престъпления по международното право пред своя национален съд. Резолюция 1422 предвижда, че МНС няма да предприеме наказателно преследване при наличие на казус, който включва действия или бездействия на тази категория лица в продължение на 12 месеца, считано от 12 юли 2002 г. Срокът на действие на резолюцията може да бъде удължаван за по 1 г. толкова, колкото е необходимо, т.е. за неограничен период от време. Държавите членки на ООН са обвързани от текста на резолюцията и нямат право да предприемат действия, които да противоречат на нейните разпоредби. Това означава, че, независимо че са страни по Римския статут, те не могат да предадат лице, участващо в международна мисия на ООН, за съдене на МНС.

Резолюцията е подновена за период от още 12 месеца с Резолюция 1487 от 12 юни 2003 г. През 2004 г. обаче СС отказва да поднови действието ѝ заради снимки с американски войници, които изтезават иракски затворници в затвора Абу Граиб.

II. Пресечните точки в правомощията на МНС и СС: компромисните решения

1. Отнасяне на ситуации към МНС

Правото на СС да отнася ситуации е регламентирано в чл. 13 т. в) и се изразява в предоставянето на юрисдикция на МНС по отношение на казуси, които иначе не биха му били подсъдни. Става въпрос за престъпления, извършени на територията на държави, които не са страни по РС, или от техни граждани.

В този случай Съветът за сигурност действа на основание на глава VII от Устава на ООН, която го оправомощава да определи, че е налице заплаха от нарушаване на мира или от осъществяване на акт на агресия. В съответствие с чл. 27 т. 3 от Устава на ООН СС взема това решение с мнозинство от 9 члена, включващо съвпадащите гласове на постоянните членове. Така отнасянето на ситуация към МНС може да бъде блокирано от вето дори само на една от петте държави. Както е известно, три от постоянните членки на СС (Русия, САЩ и Китай) не подкрепят създаването на МНС и неговата юрисдикция.

Позитивният резултат от съществуването на тази разпоредба е, че така ООН „придвижва“ МНС по-близо да универсалната юрисдикция, като му позволява да разследва престъпления и да наказва извършители на престъпления от държави, които не са се присъединили към РС и не признават юрисдикцията на Съда. Негативният аспект от този текст е, че тази правна възможност носи риск от политизиране на работата на Съда и подкопаване на неговата независимост, когато СС не е последователен и има избиращен подход при отнасянето на ситуации.

И досега СС не е изработил обективни критерии, на базата на които да преценява коя ситуация да бъде отнесена към Прокурора на МНС и коя не. Практиката показва, че дори при отнасянето на ситуации СС допуска изключването на граждани на държави членки на СС от разследването и наказателното преследване. Този подход нарушава принципа за равенство пред закона.

2. Рискове и предимства в правото на СС да отнася ситуации към МНС

Правомощието на СС да отнася ситуации към МНС съдържа рискове, които, ако бъдат реализирани, могат да накърнят легитимността и доверието в МНС и да компрометират неговата работа.

Следва да се отбележи, че от петте постоянни члена на СС само две държави са страни по РС – Франция и Великобритания. Русия и САЩ подписват РС, но не го ратифицират и нееднократно заявяват своите критики към Съда. Китай не е направил нито една стъпка в

подкрепа към МНС. В този смисъл логично е да се направи изводът, че нито една ситуация, отнасяща се до някой от трите постоянни члена на ООН, няма да бъде отнесена към Съда⁵, а по всяка вероятност всяка от петте държави ще се стреми да защити своите политически интереси чрез своеобразното вето, което следва от изискването за вземане на единодушно решение⁶. Това предоставя на тези държави необоснован имунитет спрямо правомощието на СС да отнася ситуации към Съда.

Преценката за това, доколко опасенията за намеса в работата на Съда са основателни, може да бъде направена при преглед на случите, които са отнесени от СС досега. Понастоящем СС е отнесъл две ситуации към МНС – ситуацията в Дарфур, Судан, и ситуацията в Либия. И двете държави не са страни по РС.

Ситуацията в Дарфур е отнесена към МНС от СС на 31 март 2005 г., а решението на Прокурора да започне разследване е постановено на 6 юни 2005 г.⁷ На базата на тази ситуация са образувани пет дела.

Ситуацията е отнесена от СС с 11 гласа „за“ и четири „въздържал се“⁸ и това се оказва един интересен случай, в който САЩ, които не подкрепят юрисдикцията на МНС, все пак не препятстват с отрицателен вот отнасянето на ситуацията.

Интересно е, че в Преамбюла на Резолюцията СС не се позовава на разпоредбата на чл. 13 от РС, в съответствие с която има право да отнася ситуации към Съда, а се позовава само на чл. 16, според който може да спира разследването на конкретни дела. Споменати са и двустранните споразумения, които САЩ сключват, за да изключат компетентността на МНС⁹.

Независимо от факта, че Резолюция 1593 на СС изисква от правителството на Судан да съдейства на Съда при разследването на престъпленията, и досега не са арестувани и предадени министърът

⁵ Вж. The UN Security Council and the International Criminal Court. Towards a More principled Relationship, Lawrence Moss, March 2012, Friedrich Ebert Stiftung, с. 3-5, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/08948.pdf>, достъпно към 1 септември 2015 г.

⁶ Вж. чл. 27 т. 3 от Устава на ООН.

⁷ Конфликтът започва през февруари 2003 г. със сблъсък между бунтовнически групи от Дарфур и правителството на Судан, което поддържа групировка, извършваща етническо прочистване. Към м. ноември 2004 г. са избити десетки хиляди души, 1,65 милиона са насилствено изселени, а 200 000 са отведени в ЧАД⁷. Комисията, назначена от Генералния секретар на ООН, след поредица от срещи и разговори и събиране на информация на територията на Судан, отправя препоръка към СС да отнесе ситуацията към МНС в съответствие с чл. 13 на РС.

⁸ Гласували „за“ са: Аржентина, Бенин, Дания, Франция, Гърция, Япония, Филипините, Румъния, Русия, Танзания и Великобритания. Алжир, Бразилия, Китай и САЩ се въздържат.

⁹ Вж. The UN Security Council and the International Criminal Court. Towards a More principled Relationship, Lawrence Moss, March 2012, Friedrich Ebert Stiftung, с. 5.

Ахмед Харун и лидерът на бунтовниците Али Кошеиб, извършили престъпления срещу човечеството и военни престъпления. Не е предаден на Съда и президентът на Судан А-Башир.

Прокурорът уведомява СС, че Судан не съдейства на разследването още през 2007 г., но реакцията е блокирана до 2008 г. от несъгласието на Китай за намеса на СС. Липса на съдействие има и от страна на държави, страни по РС, като Малави и Чад, където президентът Ал-Башир е бил на официално посещение през 2011 г.¹⁰ На този етап нито едно от издирваните лица не е предадено на МНС и всички са на свобода. Процесът срещу тях продължава.

Втората ситуация, отнесена от СС към МНС, касае Либия – държава, която не е страна по РС и не признава юрисдикцията на МНС. На 26 февруари 2011 г. СС приема Резолюция 1970 (2011) във връзка с насилието срещу цивилни граждани, нарушенията на човешки права, международното хуманитарно право и насилието, упражнено от страна на правителството. Резолюцията изисква пълно съдействие от страна на либийските власти към МНС. Тя е приета с пълно единодушие от всички 15 члена на СС. Три седмици по-късно СС приема втора Резолюция (1973), която оправомощава членовете на ООН да предприемат всички необходими мерки (включително военна сила), за да защитят цивилното население. МНС образува три дела, две от които са прекратени¹¹. Делото срещу Саиф ал-Ислам Кадафи е за престъпления срещу човечеството.

След падането на режима на Кадафи новото правителство отказва да сътрудничи на Съда и предявява претенции да поеме процеса срещу сина на Кадафи, вместо да го предава на МНС. Постоянните членове на СС са склонни да подкрепят Либия в това ѝ намерение, но засега процесът е все още в компетентността на МНС.

В контекста на казаното дотук някои изследвания на въпроса за връзката между МНС и СС отправят критики към СС за това, че прилага избирателно своето правомощие да отнася ситуации към Съда¹². В това отношение се споменават ситуацията в Чечня, Газа или Бурма, а също и конфликтът между Шри Ланка и бунтовниците Тамил през 2008-2009 г. Не на последно място следва да бъде споменат и конфликтът в Сирия, по време на който, през м. март 2011 г., са избити хиляди мирно протестиращи цивилни. В последния случай Комисарят по човешки

¹⁰ Ибо.

¹¹ Прекратено е делото срещу Муамар Кадафи поради смъртта му в края на 2011 г. Делото срещу полковник Абдулах-ал-Сенуси е обявено за недопустимо.

¹² Вж. The UN Security Council and the International Criminal Court. Towards a More principled Relationship, Lawrence Moss, March 2012, Fridrich Ebert Shtiftung, с. 12, <http://library.fes.de/pdffiles/iez/08948.pdf> (достъпно към 1 септември 2015 г.).

права към ООН в своя доклад призовава СС да отнесе ситуацията в Сирия към МНС, но Русия и Китай не подкрепят тази идея¹³.

3. Спиране на разследването по искане на СС

Постоянните членове на СС (с изключение на Великобритания) като цяло държат СС да има правото да „филтрира“ делата, които стигат до съда, особено що се отнася до ситуации, които СС разглежда в момента¹⁴. Във финалния вариант на Статута СС получава правото само да отлага за срок от 1 година (но неограничен брой пъти) разследването и наказателното преследване във връзка със ситуации, които той разглежда.

Това създава опасност заподозряното или подсъдимото лице никога да не бъде осъдено, ако делото бъде отлагано безкрайно дълго. В този смисъл Статутът предоставя на СС възможност еднолично да решава кои дела да бъдат разглеждани и кои не.

Положителен аспект в разпоредбата на чл. 16 е, че СС не може автоматично да поднови спирането на разследването за още 12 месеца, а след изтичането на първия период следва да обсъди казуса отново и да вземе ново решение. Наред с това спирането на разследването и наказателното преследване може да бъде приложено само по отношение на казуси, които са отнесени към МНС от СС. Всички останали казуси, започнати по инициатива на Прокурора или отнесени от държава, страна по РС, не попадат в хипотезата на чл. 16 от РС.

След конференцията за преглед на РС правомощието на СС да спира разследването, съдържащо се в чл. 16, е потвърдено отново като действието му е разширено, така че да обхване и новедефинираното престъпление агресия.

Създава се опасност граждани на нито една от държавите със статут на постоянен член на ООН да не могат да бъдат обект на преследване за агресия, защото дори то да започне без одобрение на СС, той може във всеки момент да спре действията на МНС. По всяка вероятност гражданите на тези държави (най-вече политическите и военните лидери) на практика също няма да понесат своята отговорност при евентуално извършване на престъплението агресия.

На този етап СС не е използвал своето правомощие да спира разследвания на Прокурора на МНС, независимо от исканията, отправени от страна на правителството на Судан във връзка със ситуацията Дарфур и искането за задържане на президента Омар Ал-Башир. Спирането на разследването в този случай ще представлява

¹³ Ibo.

¹⁴ Ibo.

опасен прецедент, който ще представлява форма на директен политически натиск върху работата на Съда. С оглед на факта, че за отлагане на разследването или наказателното преследване за срок от 12 месеца са необходими гласовете на петте постоянни члена на СС, очакването е, че поне две от тях – Франция и Великобритания, като страни по РС ще осуетят подобно начинание¹⁵.

III. Ролята на ООН в областта на международното наказателно правосъдие след учредяването на МНС

1. Ролята на СС при определяне на акт на агресия

РС влиза в сила с реална юрисдикция върху три от четирите престъпления, предвидени в чл. 5. Към 1998 г. дефинирането на престъплението агресия се оказва невъзможно. Причините не са от юридически характер. Те не се дължат на липсата на квалифицирани юристи, които да изработят дефиницията, а могат да бъдат определени основно като политически. Прилагането на юрисдикцията на МНС по отношение на това престъпление е отложено за седем години, считано от момента на влизане в сила на Статута. Конференцията за преглед на Статута, в рамките на която се разглежда и въпросът за дефиницията на престъплението агресия, е свикана през 2010 г. по инициатива на Генералния секретар на ООН от Събранието на държавите, страни по РС. Трудността при постигане на съгласие между държавите по отношение на дефиницията на престъплението агресия се дължи на нуждата от постигане на баланс между независимостта на МНС при упражняване на своята юрисдикция и ролята на Съвета за сигурност (СС) на Организацията на обединените нации (ООН) като единствен орган, компетентен да определи наличието или липсата на акт на агресия. В международното право постепенно се налага разграничаване между акт на агресия, извършен от държава, и престъплението агресия, извършено от физическо лице.

Най-сериозни проблеми предизвиква опасението, че ако притежава юрисдикция върху престъплението агресия, МНС би могъл да преразглежда решения, които са постановени от Съвета за сигурност по отношение на акт на агресия.¹⁶ Връзката между МНС и СС може да

¹⁵ В съответствие с чл. 27 т. 3 от Устава на ООН всички решения (освен тези по процедурни въпроси) се считат за приети, когато за тях са подадени гласовете на девет членове, като в това число трябва да бъдат включени **съвпадащите гласове на постоянните членове**, при което участващата в спора страна се въздържа от гласуване при вземане на решения въз основа на глава VI и на параграф 3 на чл. 52.

¹⁶ Ролята на Съвета за сигурност във връзка с определеното за престъплението агресия е широко обсъждана по време на конференцията в Рим. Според член 39 от

бъде открита в много разпоредби, свързани с материалната компетентност на Съда и упражняването на неговата юрисдикция. Още при приемането на текста на РС член 5 ал. 2, изр. 2 предвижда, че определението на агресията трябва да съответства на разпоредбата на чл. 39 и сл. от Устава на ООН. Основният въпрос, който остава отворен години наред, е дали при упражняване на юрисдикцията си за наказателно преследване на извършители на агресия, произнасянето на СС по отношение на акт на агресия следва да бъде задължително за МНС, както и дали е редно да може да му попречи да започне разследване или Съдът трябва да бъде свободен да основава решението си единствено на своята преценка на фактите и следователно да игнорира позицията на СС.

В най-общ план дефиницията на престъплението агресия инкриминира използването на въоръжена сила от една държава срещу друга, предприето в противоречие с Устава на ООН, и допуска физическите лица, отговорни за подобни престъпни деяния да бъдат субекти на наказателна отговорност пред Съда при определени условия.¹⁷

Основното разграничение в дефиницията за престъплението агресия, което е необходимо за целите на РС и за понятието „акт на агресия“, е между престъплението, извършено от физическо лице, и това, извършено от държава. Понятието „акт на агресия“ е определено като използване на военна сила от държава срещу суверенитета, териториалната цялост или политическата независимост на друга държава или по какъвто и да е друг начин, несъвместим с Устава на ООН. Тази дефиниция се отнася до отговорността на държава за извършването на акт на агресия и е основано на дефиницията, приета от ОС на ООН с Резолюция 3314 (XXIX) от 14 декември 1974 г.¹⁸

Устава на ООН СС има изключително правомощие да определя съществуване на „акт на агресия и да прави препоръки или да решава какви мерки ще бъдат взети“ за поддържане или възстановяване на международния мир и сигурност. Това правомощие не може да бъде дерогирано и обвързва всички държави членки на ООН. Аргументът е, че само политически орган като СС може да установи дали е налице агресия и че това ще бъде трудна задача за съдебен орган, най-вече заради събирането на доказателства.

¹⁷ Ковачева, Д., Нови аспекти на престъплението агресия след конвенцията за преглед на Римския статут през 2010 г., сп. Съвременно право, кн. 4, С., 2011.

¹⁸ Report of the Special Working Group on the Crime of Aggression, ICC-ASP/7/20/Add.1, Annex II, http://www.icccpi.int/iccdocs/asp_docs/ICC-ASP-7-20-Add.1-SWGA%20English.pdf (достъпен към 23 август 2015 г.). Вж. също Assembly resolution 3314 (XXIX) of 14 December 1974 (Definition of aggression), [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314 \(XXIX\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314 (XXIX)), достъпен към 1 септември 2015 г.

На основание на тази дефиниция и на Резолюцията на ООН за целите на РС престъплението агресия е определено като всяко престъпно деяние, извършено от политически или военен лидер, което със своята тежест, характер или обхват съставлява явно нарушение на Устава на ООН.

Прокурорът на МНС може да започне разследване спрямо извършителя на престъплението агресия само след като поиска произнасяне от страна на СС. В случай че СС не реагира в шестмесечен срок, Прокурорът може да започне разследване, ако получи предварително разрешение от Състава за предварително производство на МНС¹⁹. Дори и в този случай обаче Съдът няма да има юрисдикция по отношение на престъплението агресия, извършено на територията на държави, които не са страни по Статута, от техни граждани или по отношение на държави, страни по Статута, които са декларирали, че не приемат юрисдикцията на МНС по отношение на това престъпление²⁰.

На практика проблемът с намесата на СС в работата на МНС се отнася само до правомощията на Прокурора да започне разследване по собствена инициатива. В останалите два случая – когато държава, страна по РС, отнася ситуация или ситуацията е отнесена от СС, не е необходима допълнителна преценка.

2. Смесените трибунали и международното наказателно правосъдие

¹⁹ Вж. Coalition Guiding Principles for the Consideration of the crime of aggression at the Review Conference of the Rome Statute of the ICC, http://www.coalitionfortheicc.org/documents/Coalition_Principles_on_the_Crime_of_Aggression_Final_EN.pdf

Вж. Non-Paper by the Chair (25 May 2010)-RC/WGCA/1/Rev.2, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-2-ENG.pdf, достъпен към 1 септември 2015 г.

Вж. Conference Room Paper on the crime of aggression (25 May 2010) - RC/WGCA/1, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-1-ENG.pdf, достъпен към 1 септември 2015 г.

Вж. Conference Room Paper on the crime of aggression - RC/WGCA/1/Rev.1, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-20-ENG-Annex.II.WGCA.report.pdf; достъпен към 1 септември 2015 г.

Вж. Conference Room Paper on the crime of aggression (7 June 2010) – RC/WGCA/1/Rev.2, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-1-Rev.2-ENG.pdf; достъпен към 1 септември 2015 г.

Вж. Non-Paper submitted by Argentina, Brazil, Switzerland as of 6 June 2010, www.icc-cpi.int, достъпен към 1 септември 2015 г.

²⁰ Official Record on the Review Conference on the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May – 11 June 2010, http://www.icc-cpi.int/fr_menus/asp/reviewconference/Pages/review%20conference.aspx, достъпен към 1 септември 2015 г.

Създаването на двата международни военни трибунала за бивша Югославия и Руанда през 90-те години на XX век са стъпки, които трасират пътя за създаването на постоянно действащия международен наказателен съд, който да работи непрекъснато и да е независим от ООН.

Дори и след 2002 г., когато учредяването на МНС е вече факт, продължават да се появяват съдилища със смесен състав. Те компенсират, от една страна, невъзможността на националната правна система да се справи с разследване и наказване на извършителите на тежки престъпления, а от друга, факта, че РС няма обратно действие и всички деяния, извършени преди 2002 г., остават извън неговата юрисдикция. Тези съдилища постепенно се превръщат в самостоятелен механизъм за международно правосъдие. Те се явяват междинно ниво на правораздаване и се състоят от национални и международни съдии. Създаването на подобни хибридни съдилища обаче предполага, че националната съдебна система функционира поне частично.

Според някои изследователи²¹ (Katzenstein, Dickinson) тези съдилища комбинират положителните черти на националното правораздаване, на временно действащите трибунали и на МНС, като същевременно избягват негативите им.

Позитивите са, че подобни съдилища са близки до националната култура, традиции и законодателство, както и че тяхното функциониране укрепва националната правораздавателна система. За разлика от МНС, тези съдилища имат компетентност за наказателно преследване на извършители на престъпления от преди 2002 г. и в този смисъл те не дублират неговия мандат.

От друга страна, сблъсъкът между различни култури и правни системи, може да доведе до затруднено сътрудничество в рамките на съдебния състав на смесените съдилища.

Понастоящем има няколко хибридни съдилища: Специализираният съд за Сиера Леоне, Извънредният съдебен състав в съдилищата на Камбоджа, Специалният Състав за тежки престъпления в Източен Тимор, Програмата за международни съдии и прокурори в Косово, Съдът за военни престъпления на Босна и Херцеговина и Специализираният трибунал за Ливан. Върховният трибунал за Ирак и Съдът Локърби също биха могли да се отнесат към тези институции.

Общото между тези трибунали, освен връзката с ООН, е че престъпленията, които са компетентни да разглеждат, са извършени

²¹ S. Katzenstein, „Hybrid Tribunals: Searching for Justice in East Timor“, 2003 Harvard Human Rights Journal, с. 245-278, с. 245. L. Dickinson, „Transitional Justice in Afghanistan: The Promise of Mixed Tribunals“, 2002 Denver Journal of International Law and Policy, с. 23-42.

преди учредяването на МНС. Изключение прави Съдът за Ливан, но тази държава не е страна по РС, а и тероризмът не е сред престъпленията, включени в юрисдикцията на МНС. Създаването на подобни хибридни съдилища следва да бъде оценено положително, доколкото те допълват, а не изместват, компетентността на МНС.

Чрез създаването на подобни трибунали ООН запълва празнина, породена, от една страна, от невъзможността на националните съдилища самостоятелно да поемат наказателното преследване на извършители на тежки престъпления по международното право, и от друга, липсата на обратно действие на разпоредбите на РС. С оглед на недопускането на давност за подобни престъпления те могат да бъдат обект на наказателно преследване само чрез подобни хибридни съдилища.

Заклучение

Годините след учредяването на МНС показват, че ролята на ООН в областта на международното наказателно правосъдие не намалява, а по-скоро придобива специфичен фокус. Основният въпрос, който остава актуален, е този за запазване на процеса на наказване на извършителите на престъпления по международното право недосегаем за политическо влияние от страна на СС. Практиката показва, че в динамичната международна среда все още има случаи, в които политическите интереси надделяват над търсенето на справедливост за жертвите на тежки международни престъпления. Това прави задачата на МНС и на държавите, които подкрепят неговата юрисдикция, още по-трудна, особено що се отнася до отстояване на принципите на международното наказателно правосъдие.

Литература

1. Assembly resolution 3314 (XXIX) of 14 December 1974 (Definition of aggression).
2. Bourdon, W., La cour internationale pénale. Le Statut de Rome, Editions de Seuil, mai 2000 (livre).
3. Cassese, A., International Criminal Law, Oxford University Press, 2008 (book).
4. Coalition Guiding Principles for the Consideration of the crime of aggression at the Review Conference of the Rome Statute of the ICC,
http://www.coalitionfortheicc.org/documents/Coalition_Principles_on_the_Crime_of_Aggression_Final_EN.pdf

5. Conference Room Paper on the crime of aggression - RC/WGCA/1/Rev.1. http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-20-ENG-Annex.II.WGCA.report.pdf; достъпен към 1 септември 2015 г.
6. Conference Room Paper on the crime of aggression (25 May 2010) - RC/WGCA/1, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-1-ENG.pdf, достъпен към 1 септември 2015 г.
7. Conference Room Paper on the crime of aggression (7 June 2010) – RC/WGCA/1/Rev.2. http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-1-Rev.2-ENG.pdf; достъпен към 1 септември 2015 г.
8. [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)), достъпен към 1 септември 2015 г.
9. L. Dickinson, „Transitional Justice in Afghanistan: The Promise of Mixed Tribunals“, 2002 Denver Journal of International Law and Policy.
10. Non-Paper by the Chair (25 May 2010)-RC/WGCA/1/Rev. 2, http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/RC-WGCA-2-ENG.pdf, достъпен към 1 септември 2015 г.
11. Non-Paper submitted by Argentina, Brazil, Switzerland as of 6 June 2010, www.icc-cpi.int, достъпен към 1 септември 2015 г.
12. Report of the Special Working Group on the Crime of Aggression, ICC-ASP/7/20/Add. 1, Annex II, http://www.iccpi.int/iccdocs/asp_docs/ICC-ASP-7-20-Add.1-SWGCA%20English.pdf (достъпен към 23 август 2015 г.)
13. S. Katzenstein, „Hybrid Tribunals: Searching for Justice in East Timor“, 2003 Harvard Human Rights Journal.
14. Schabas, W. Introduction to the International Criminal Court, Cambridge University Press, 2010, Third Edition (book).
15. The UN Security Council and the International Criminal Court. Towards a More principled Relationship, Lawrence Moss, March 2012, Fridrich Ebert Shtiftung, с. 3-5, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/08948.pdf>, достъпно към 1 септември 2015 г.
16. Official Record on the Review Conference on the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May – 11 June 2010, http://www.icc-cpi.int/fr_menus/asp/reviewconference/Pages/review%20conference.aspx, достъпен към 1 септември 2015 г.
17. Ковачева, Д., Нови аспекти на престъплението агресия след конвенцията за преглед на Римския статут през 2010 г., сп. Съвременно право, кн. 4, С., 2011.
18. Михайлов, Д. Международно наказателно право, част първа, Сиела, С., 2003.